

Eiropēizācijas process Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības līguma kontekstā

Kārlis Bukovskis

Rīgas Stradiņa universitāte, Doktorantūras nodaļa, Latvija

Ievads. Ir plānots, ka Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības līgums (TTIP), par kura slēgšanu sarunas notiek starp Amerikas Savienotajām Valstīm (ASV) un Eiropas Savienību (ES), radītu pasaulē lielāko brīvās tirdzniecības zonu: “[Jau šobrīd] ES un ASV tautsaimniecības kopā veido gandrīz 50% pasaules iekšzemes kopprodukta (IKP) un trešo daļu pasaules tirdzniecības apjoma.”¹ Turklāt, neskatoties uz ES aprēķiniem, ka TTIP ES ekonomikai gadā papildus dos 119 miljardus un ASV – 95 miljardus² eiro, līgums ir daudzkārt kritizēts un pelts un sarunu noslēgšana ir grūta un ietilgusi.

Šobrīd plānots, ka līguma izstrāde tiktu pabeigta līdz 2015. gada beigām, bet kritika par draudiem ES lauksaimniecībai, tostarp ģenētiski modificēto organismu izplatīšanos ES teritorijā, baumas par ierobežojumiem suverēno valstu parlamentiem, ko uzliktu papildu tiesības privātām korporācijām, uztraukums par atsevišķu valstu audiovizuālo materiālu un kultūras produktu aizsardzību ir tikai starp nedaudziem aspektiem, kas ne tikai ir līdz šim kavējis līguma noslēgšanu, bet arī iezīmējis vērtību savstarpējā sadursmē. Proti, izprotot eiropēizāciju kā procesu, kas iekļauj normu un vērtību izplatīšanu ne tikai dalībvalstu nacionālajā līmenī, bet arī ārpus ES³ kā vērtību pārņemšanas procesu, eiropēizācija ir novērojama arī TTIP gala teksta izstrādes diskursā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis bija ar ES publiskoto dokumentu un ASV amatpersonu runu analīzes palīdzību identificēt principus un vērtības, kuras aizstāv Eiropas Savienība sarunās ar ASV un kas liecinātu par eiropēizācijas procesa iezīmēm diskusijās starp vienlīdzīgiem, nevis asimetriski pozicionētiem partneriem. Izdalot konkrētus politiskos principus, tika noteikts eiropēizācijas potenciāls, ja līguma gala versijās tiktu iestrādātas tieši Eiropas Savienības paustās pozīcijas un uzstādījumi.

Rezultāti. Tika identificēti tādi principi kā caurspīdīgums (*transparency*), kultūru daudzveidība (*cultural diversity*), kultūras subsidēšana dalībvalstīs, interneta brīvība (vērsšanās pret *ACTA*), nepieciešamības gadījumā monopolu saglabāšana publiskajos pakalpojumos, tirgus neatvēršana un aizsardzība valsts apmaksātajos veselības, sociālo pakalpojumu, izglītības un ūdens piegādes pakalpojumu jomās, sabiedrisko regulatoru tiesību saglabāšana dalībvalstīs atbilstoši to konkrētajām izvēlēm, augsta līmeņa pārbaudes un testi ražojumiem, izstrādājumu klasifikācijas un marķēšanas principi, produktu drošība, pārdomāti (*prudent*) finanšu pakalpojumi un to regulējums, rezultātā balstīta finanšu sistēmas pārraudzība (*outcome-based assessments*), suverēnās tiesības regulēt, tehnisko tirdzniecības kavēkļu atcelšana.

Secinājumi. Kopumā pētījumā tika secināts, ka Eiropas Savienības izvirzītie principi lielā mērā atbilst tās tradicionāli aizstāvētajiem principiem, tostarp *acquis communautaire*. Šobrīd skaidri iezīmējas arī reaģējoša pozīcijas formulēšana atbilstoši sabiedrībā aktualizētajiem jautājumiem, sevišķi attiecībā uz caurspīdīgumu un ES dalībvalstīs pieņemto augsto standartu saglabāšanu.

Sarunām rezultējoties ar ES aizstāvēto pozīciju iestrādāšanu līgumā, varēs izdarīt skaidrus secinājumus par ES vērtību pārņemšanu uz vienlīdzīgu sarunu partneri. No akadēmiskā viedokļa šī pieeja ļauj aplūkot eiropēizācijas procesu netradicionālākā veidā – attiecībā ar ekonomiski, politiski un vērtību ziņā vienlīdzīgiem spēlētājiem, kur konkrēti ASV gadījumā ir vērojama stabila, dziļi iesakņojusies un arī ārpus valsts teritorijas bieži popularizēta vērtību sistēma.

¹ E. Bierbrauer, *et al.* Transatlantiskās attiecības – ASV un Kanāda // http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/iv/displayFtu.html?ftuld=FTU_6.6.1.html

² Nozare.lv. Belēvičs: Topošais Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerības līgums starp ES un ASV ietekmēs ikvienu dzīves jomu Latvijā // <http://balticexport.com/?lang=lv&article=belevics-toposais-transatlantiskas-tirdzniecibas-un-investiciju-partneribas-ligums-starp-es-un-asv-i>

³ Alecu de Flers N., Müller P. Applying the Concept of Europeanization to the Study of Foreign Policy: Dimensions and Mechanisms // <http://www.ies.be/files/M%C3%BCller-B3.pdf>